REALIZM SOCJALISTYCZNY

ZWIĄZEK RADZIECKI

Socrealizm jest kierunkiem w sztuce, którego podstawy zostały sformułowane w wyrazistej opozycji wobec nurtów awangardowych i który został zainicjowany w Związku Radzieckim w 1934 roku podczas Zjazdu Pisarzy Radzieckich w Moskwie. Socrealizm to sztuka propagandowa, jej głównym celem nie są wartości artystyczne, ale umacnianie pozycji władzy. Nazwa stanowi zbitek dwóch słów: „socjalizm" i „realizm". Socrealizm to zatem „realizm socjalistyczny".
Etymologia nazwy wskazuje na ideologiczne podłoże całego kierunku. Termin nawiązuje do realizmu, a więc wpływowego nurtu sztuki XIX wieku, opierającego się na założeniu jak najwierniejszego odzwierciedlania rzeczywistości w sztuce. „Realizm" opatrzony przymiotnikiem „socjalistyczny" nie oznaczał jednak dbałości o prawdę, ale kreowanie sztucznego, fikcyjnego świata odpowiadającego marksistowskiej utopii**.**
Podstawy teoretyczne tego kierunku stworzyli Anatolij Łunczarski i Aleksander Woronski na podstawie dyrektyw Stalina („O polityce partii w dziedzinie literatury pięknej"). Socrealizm stał się obowiązkową doktryną we wszystkich dziedzinach sztuki, początkowo w Związku Radzieckim, a
po II wojnie światowej we wszystkich krajach, w których wprowadzono komunizm. Najważniejsze założenia tego kierunku sprowadzały się do: apoteozy klasy robotniczej i przywódców partii, piętnowania wrogów ludu, budowania czarno-białej, schematycznej wizji świata (jasne wskazanie, co w socjalizmie jest dobrem, a co złem), unikania awangardowej wieloznaczności.
Architektura socrealistyczna miała odzwierciedlać potęgę państwa i władzy. Jej podstawową cechą był
więc monumentalizm – wznoszenie ogromnych gmachów i budynków wyposażonych w wysokie partery. Ważne były tu takie cechy estetyczne jak: symetria, obecność kolumnad, a także uderzająca surowość, co stanowiło wyraziste nawiązanie do klasycyzmu, ale jednocześnie nadawało całości ponury wyraz. Układy urbanistyczne projektowano jako spójne całości, z ogromnymi symetrycznymi placami i alejami, z zabudowaniami na obrzeżach zgrupowanymi w przestrzeń zamkniętą.
Socrealizm w sztukach plastycznych był jednym z najważniejszych narzędzi propagandy. Bardzo istotne znaczenie odgrywał tu plakat propagandowy, operujący wyrazistymi, krzykliwymi barwami, schematycznym rozkładem wartości, upowszechniający pożądane wzorce zachowań. Podobną do plakatu rolę spełniała fotografia socrealistyczna**.**
Socrealistyczna rzeźba przedstawiała z kolei monumentalne postaci o nienaturalnie ogromnych rozmiarach, wyrazistej ekspresji twarzy, często ukazane w ruchu, z atrybutami pracy. Dominującym rodzajem tej sztuki była rzeźba pomnikowa.

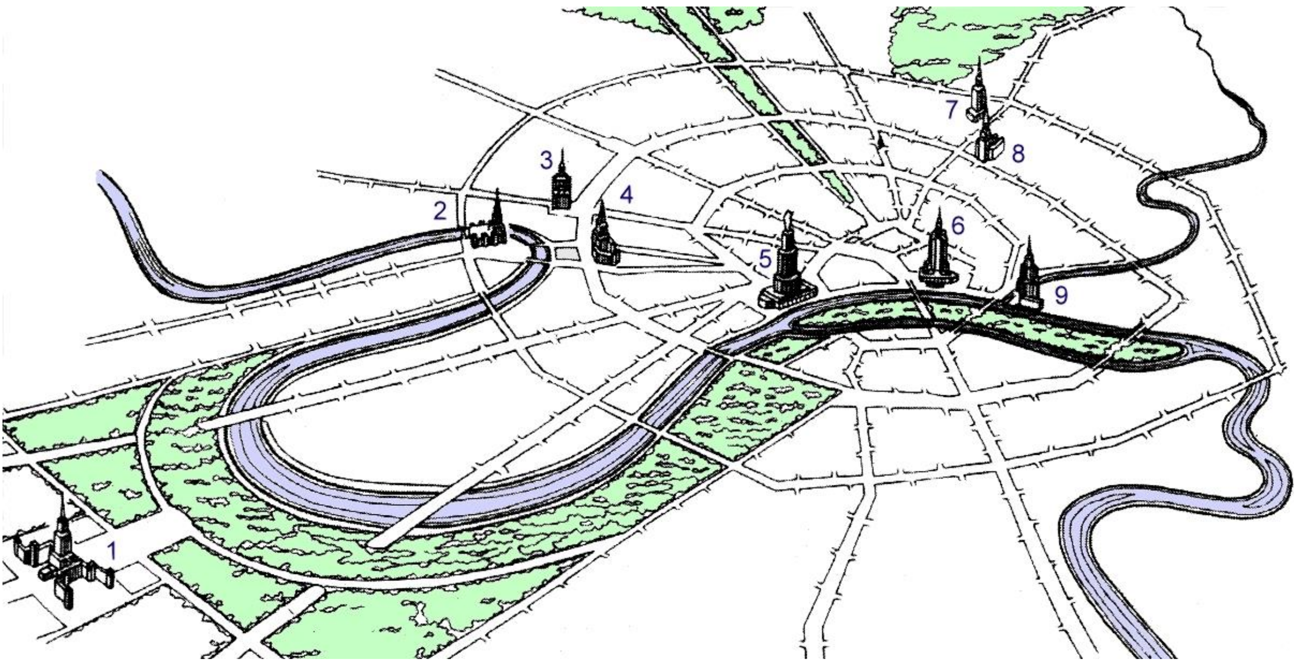

Siedem Sióstr, Siedem Sióstr Stalina – grupa siedmiu wieżowców w Moskwie wybudowanych w latach 1947–1953. Łączą w sobie tradycyjną rosyjską architekturę ze wzorcami zaczerpniętymi od amerykańskich drapaczy chmur (głównie neogotyckich oraz w stylu *art déco*). Radzieccy architekci wzbogacili je o elementy inspirowane rosyjskim barokiem lub angielskim neogotykiem. Wszystkie wieżowce wpisują się w nurt socrealizmu. Ich charakterystyczną cechą jest poziomowana sylwetka, masywna u podstawy i zwężająca się kolejnymi partiami aż do smukłej iglicy, często zwieńczonej symbolem radzieckiej gwiazdy. Pierwszym tego rodzaju wieżowcem miał być Pałac Rad – imponujący gmach Najwyższej Rady ZSRR o wysokości 495 metrów. Pod jego budowę wysadzono katedrę Chrystusa Zbawiciela, lecz z powodu niemieckiej inwazji w 1941 budowa nie została nigdy rozpoczęta. Katedrę zrekonstruowano w latach 1994–2000.

W skład zespołu wchodzą:

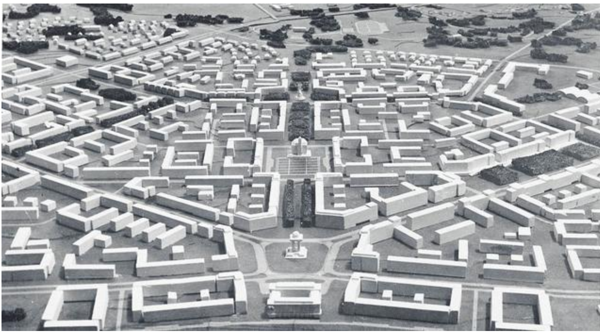
- [1] gmach Moskiewskiego Uniwersytetu Państwowego
- [2] hotel Ukraina
- [9] dom na Wybrzeżu Kotielniczeskim
- [4] gmach MSZ
- [3] dom na placu Kudryńskim
- [8] wieżowiec na placu Czerwonej Bramy
- [7] hotel Leningradskaja

POLSKA

W 1949 na Konferencji Architektów Partyjnych proklamowano socrealizm w polskiej architekturze. Wprowadzony został pod presją Włodzimierza Sokorskiego wiceministra, a następnie ministra kultury i sztuki. Oficjalnie został ogłoszony przez Bolesława Bieruta na konferencji warszawskiej PZPR 3 lipca 1949. Artyści Polscy zaczęli się wyłamywać z nakazów tworzenia w tym nurcie już w 1955 roku. W późniejszym okresie pomimo sugestii władz socrealizm nie stanowił idei przewodniej twórczości artystycznej.

Nowa Huta, Tadeusz Ptaszycki, 1949

Opis osiedla: ………

………

………

………

………

………

Pomnik Lenina wykonał ………

Bolesław Bierut z sarenką

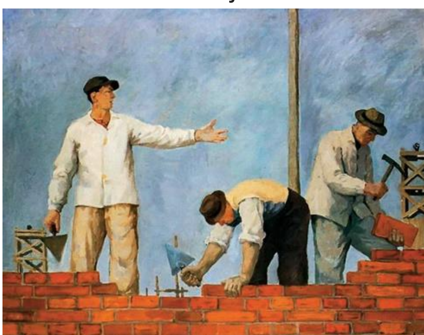

Juliusz i Helena Krajewscy, *Podziękowanie traktorzyście*

Aleksander Kobzdej:

Alina Szapocznikow, *Pomnik Stalina*

Plakat socrealistyczny:

Już w 1949 roku sporządzono ogólne zasady dotyczące sztuki i twórczości artystycznej, w tym też plakatu. Sztuka socrealistyczna miała być przede wszystkich zrozumiała dla całego społeczeństwa. Stąd też uznano, iż realizm będzie najefektywniejszą formą artystyczną. Wszystko co metaforyczne i abstrakcyjne wiązano z burżuazją i kapitalizmem. Celem sztuki nie było poszerzanie horyzontów i pokazywanie alternatywnych sposobów myślenia. Sztuka i kultura miały ułatwiać indoktrynację. Rolą artysty natomiast było służyć ludowi. To właśnie on „oswajał" społeczeństwo z wartościami socjalistycznymi wyrażonymi w swojej twórczości. Artysta socjalistyczny musiał wystrzegać się przede wszystkim indywidualizmu i pragnienia wyróżniania się. Jego zadaniem było naśladowanie wielkich radzieckich artystów i podążanie za wskazówkami ze strony władz. Bardzo szybko plakat stał się najpopularniejszą formą sztuki w młodej, socjalistycznej Polsce. Spełniał najważniejsze warunki dzieła socrealistycznego: między innymi szybki i bezpośredni przekaz myśli i idei. Pełnił funkcję narzędzia politycznego, tym samym zaprzeczając stwierdzeniu iż plakat może być dziełem sztuki. Tak zwane „miejskie galerie sztuki" stały się ośrodkami masowej indoktrynacji. Przesiąknięte komunistyczną czerwienią i surowym realizmem akademickim plakaty, nie przypominały już awangardowych dzieł sprzed wojny.

Socrealistyczna ikonografia wypracowała kilka podstawowych motywów. Jednym z nich była utopijna gloryfikacja klas społecznych (szczególnie klasy robotniczej i rolniczej) i ukazanie idealnego obywatela Polski Ludowej. Plakaty cechowała prosta kompozycja złożona z jednej lub grupy postaci charakteryzujących się wyidealizowaną, posągową i silną postawą ciała. Reprezentowali oni poszczególne zawody, pozując na traktorach bądź z cegłą lub szpachlą w dłoniach. Celem tych plakatów było ukazanie pracującego społeczeństwa jako najważniejszej wartości państwa socjalistycznego.

Istotne było podkreślanie idealnego funkcjonowania jednostki w socjalistycznym społeczeństwie. Zachęcanie do ciężkiej pracy wiązało się z kryzysową sytuacją powojennej gospodarki, a także konieczności odbudowy zniszczonej Warszawy.

Plakaty reprezentowały socjalistyczną młodzież i studentów, a także „pracujące" kobiety. Przypominały jak ważny jest ich wkład w budowaniu komunistycznej Polski. Młodzież była przedstawiana jako przyszłość naszego kraju, często ukazywana nie tylko w pracy przy budowie lub w polu, ale również w szkołach, z książkami w dłoniach - dla władz istotne było kształtowanie obywateli w duchu socjalizmu już od najmłodszych lat.

Kobiety były ukazywane wizualnie niemalże tak samo jak mężczyźni. Potężne ramiona i dłonie, gruba szyja, duża głowa. Taka ikonografia nie miała przekonywać o równości płci. Kobiety były przedstawiane w ten sposób ponieważ cechy kobiece, powszechnie jej nadawane - takie jak delikatność czy subtelność, nie tylko wyglądu ale i charakteru, uznawane były za niepotrzebną słabość, nie akceptowaną przez władze komunistyczne.

Paradoksalnie socrealizm okazał się dla polskich twórców okresem wyjątkowej mobilizacji intelektualnej. Obfitował w bezprecedensowe wydarzenia kulturalne i artystyczne, które w innych, prawdopodobnie łatwiejszych okolicznościach, nie miałyby racji bytu. W latach 60. za sprawą Kantora w Polsce po raz pierwszy pojawia się zjawisko performance'u. Podczas słynnego „Koncertu Morskiego" Edward Krasiński dyryguje morskimi falami. Plakat, upatrzony przez władze jako idealne narzędzie manipulacji, przynosi plejadę takich indywidualności jak Henryk Tomaszewski, Jan Młodożeniec czy Wojciech Zamecznik. Międzynarodowe Biennale Plakatu w Warszawie w 1966 roku przyciąga Roya Lichtensteina i Andy'ego Warhola.

W Polsce wiele dzieł realizmu socjalistycznego można zobaczyć dziś w Galerii Sztuki Socrealizmu w Kozłówce.

Wykonaj polecenia związane z ilustracjami:

H. R. Philips, Oczekujący górnik, 1912

Magdalena Więcek, Górnicy, 1952

Wymień podobieństwa widoczne w pracach rzeźbiarskich:

……..

……..

……..

……..

Wymień różnice widoczne w pracach rzeźbiarskich:

……..

……..

……..

……..